

<http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/4/gal2.htm>. 4. Иванов Д. Виртуализация общества. – СПб.: Петербургское востоковедение, 2000. – 96 с. 5. 12-летний игрок умер от инсульта // Российская электронная газета. – 20 июня 2005 г., <http://www.dni.ru/news/incidents/2005/6/20/65091.html> (11.02.2008). 6. Кафай Э. Игра и технология. Изменение реалий, новый потенциал // Игра со всех сторон. – М.: Прагматика культуры, 2003. – 148 с. 7. Китай запретил британскую компьютерную игру по политическим мотивам // <http://news.proext.com/other/15540.html> (11.02.2008). 8. Кленова Н.В. Кто правит бал в мире компьютерных игр // Игра и праздник: современные проблемы. Доклады, тезисы, материалы городской научно-практической конференции. / С.В. Григорьев, А.С. Фролов. – М.: МГДД(Ю)Т, 2003. – 190 с. – С.66–69. 9. Коныгина Н. "Интерес к нам – только в круглые даты // Известия. – 25 февраля 2005 г. 10. Компьютерные игры – теперь тоже ненадежный "бренд" // <http://www.advertology.ru/article8545.html> (11.02.2008). 11. Манья видеоигр // http://www.amecom.ru/computers/computer_games/a/addgdj.html (11.02.2008). 12. Мартинів І. Убити галичанина // Львівська газета. – 12 липня 2005 року, № 120 (686). 13. Опальный казахстанский оппозиционер стал героем компьютерной игры // ИА "Фергана.Ру", <http://news.ferghana.ru/detail.php?id=36720971601127> (14.08.2002). 14. Платов Антон. Политические войны в киберпространстве // Компьютерная газета. <http://msk.nestor.minsk.by/kg/2005/20/kg52001.html> (11.02.2008). 15. Политика идет в компьютерные игры // <http://12-04.mysob.ru/news/comp/15055.html> (11.02.2008). 16. Появилась компьютерная игра на тему палестинской интифады // <http://www.newsru.com/world/03jun2002/game.html> (11.02.2008). 17. Потапов М.. Кровавые игры только для взрослых: <http://gamer.itc.ua/?a=article&id=8897> (11.02.2008). 18. Провензо Ю. Электронно опосредованные игровые ландшафты // Игра со всех сторон. – М.: Прагматика культуры, 2003. – 148 с. 19. Соболевская О. Виртуальная жизнь российских подростков // <http://www.rian.ru/analytics/20050203/17053835.html> (11.02.2008). 20. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня. – М.: АСТ, 2004. – 539 с. 21. Baillie-de Byl, P. Programming Believable Characters For Computer Games (Game Development Series) (Paperback), Charles River Media; 1 edition (May 20, 2004). 22. Kent, Steven L. The Ultimate History of Video Games: From Pong to Pokemon – The Story Behind the Craze That Touched Our Lives and Changed the World (Paperback) Three Rivers Press; 1st edition (October 2, 2001).

УДК 658.011

О. Ярош

Волинський державний університет імені Лесі Українки

ПУБЛІЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГРОМАДСЬКОГО ЛОБІЮВАННЯ: ВОЛИНСЬКИЙ РЕГІОН

©. Ярош О., 2008

Народ впливає на владу, чітко формулюючи їй свої вимоги, влада враховує інтереси і побажання народу. На жаль, ця теза ще не стала українською реальністю. Однією із основних загроз ігнорування державною владою громадської думки залишається величезна і поки що неподоланна проблема – корумпованість. Корупція і публічність влади – дві взаємозалежні категорії. Чим вищий рівень корупції, тим менша публічність влади, і навпаки.

Public consultations with public before making state decisions must be obligatory procedure. The citizens of democratic country influence on making state decisions periodically and constantly. The order of lead through of public consultations foresees two basic forms: direct and mediated. For the increase of influence of public it is necessary for development of local policy perfection of normative documents which touch public consultations with society. It is needed to go into a detail the activity public advices.

Для кожної людини необхідна щоденна демократія, якою вона вміє і може користатися повсякчас. Величні слова “демократія”, “місцеве самоврядування” нічого не значать для більшості громадян, якщо вони не усвідомлять, які переваги вони надають для щоденного життя, якими засобами та інструментами можна скористатися, щоб вплинути на владу, домогтися прийнятного рішення тощо.

Проблему “публічності” державної влади досліджують вітчизняні вчені, такі, як О. Длугопольський [2], О. Кілієвич [1], Ю. Падафет [9], І. Розпутенко [5], О. Скориніна [9], В. Солдатенко [8], В. Тертичка [6], А. Ткачук [7], Т. Хомуленко [9] та інші.

Проблема впливу громадян на прийняття рішень виписана в українському законодавстві. Це: звернення громадян (індивідуальні і колективні): пропозиції, заяви, клопотання, скарги; громадські слухання; загальні збори громадян; місцеві ініціативи; громадські ради; експертизи; опитування громадської думки; місцеві референдуми; вільний, відкритий та добре організований доступ до посадових осіб; доступ жителів до об’єктивної інформації; взаємодія органів місцевого самоврядування і громадських об’єднань тощо.

Громадяни демократичних країн впливають на прийняття державних рішень періодично і постійно. Періодичний вплив – це вибори та референдуми, а постійний має відбуватися через публічні консультації. За останні три роки у вітчизняній політиці намітились у цьому напрямі позитивні зрушення. Прийнято цілу низку указів та постанов, які унормовують участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики та пропонують механізм проведення постійних публічних консультацій. Зокрема, в обов’язковому порядку мають проводитися консультації з громадськістю щодо проектів державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень щодо їхнього виконання, заслуховування звітів розпорядників коштів бюджету, інформації про роботу місцевих органів виконавчої влади тощо. Проведення публічних консультацій передбачає дві основні форми: безпосередню та опосередковану.

Безпосередні публічні консультації – це публічне громадське обговорення найактуальніших проблем на конференціях, семінарах, форумах, громадських слуханнях, “круглих столах”, зборах, зустрічах з громадськістю, роботи громадських приймалень, теле- або радіодебатів, дискусій, діалогів, інтерв’ю, Інтернет-конференцій, телефонних “гарячих ліній” тощо.

Опосередковані публічні консультації – це вивчення громадської думки за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, контент-аналізу інформаційних матеріалів, фокус-груп, запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних засобах масової інформації, опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян зауважень і пропозицій.

Отже, нормативне забезпечення публічних консультацій у органах влади є. Політична реформа, згідно із Законом України “Про внесення змін до Конституції України” № 2222-IV від 8 грудня 2004 року, істотно змінила владні повноваження державних інститутів. Ці зміни потребують подальшого удосконалення через прийняття цілої низки законодавчих актів. Водночас політичного реформування потребує місцеве самоврядування для наповнення його повноцінним змістом. Влада усіх рівнів має набрати нової якості.

Наразі розглянемо регіональний досвід і волинські аспекти публічних консультацій в ході розроблення і впровадження регіональної політики. Для вироблення ефективної місцевої політики необхідне залучення до цього процесу громадськості. Саме тим, якою мірою громадські організації звертаються до тієї чи іншої проблематики, визначається гострота цієї проблеми у суспільстві.

Громадські об’єднання можуть мати істотний вплив на хід демократичних перетворень. Найважливішим механізмом удосконалення і реформування регіональної політики є тісна співпраця державних, місцевих владних структур, громадських об’єднань, ЗМІ.

У співпраці громадських організацій та влади зберігаються такі проблеми: низька координація зусиль громадських об’єднань, які займаються спільними проблемами, недостатнє володіння інформацією про напрями діяльності інших НДО та брак обміну досвідом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1834 затверджено Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. Метою Програми є утвердження рівних прав жінок і чоловіків та можливостей для їхньої реалізації як основного права людини. У 2007 році мають бути затверджені всі обласні та районні програми з утвердження гендерної рівності. Як свідчить практика прийняття цих програм, не завжди є правильне розуміння і сприятливе ставлення до гендерних потреб державних посадовців. У Волинській і Харківській областях програми були прийняті лише тоді, коли був викреслений пункт про створення гендерних ресурсних центрів. Хоча у Сумській, Луганській, Житомирській областях такі державні гендерні ресурсні центри успішно діють і надають допомогу з гендерної просвіти державним структурам, освітнім закладам, юридичні і психологічні консультації громадськості. В усіх державних установах та органах місцевого самоврядування Волинської області після прийняття цих документів покладено обов’язки на посадових осіб, уповноважених з питань рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, але не у всіх існує розуміння, що у цьому напрямку необхідно робити.

Після ознайомлення із прийняттям обласних програм помітна одна важлива прогалина нашого державотворення. Ні в одній із областей, наскільки відомо, не було публічних консультацій із громадськістю

перед її прийняттям. У деяких регіонах відбулися лише індивідуальні консультації із активістами НГО. Це хронічна хвороба нашого державного управління. Публічні консультації, громадські слухання, круглі столи потрібні перед ухваленням рішень для максимального урахування всіх аспектів, побажань та громадських ініціатив. Крім того, є ще один важливий момент. Виявилась одна закономірність – чим більше відмінностей та інновацій у проекті обласної програми, тим важче відбувається погодження структурними підрозділами державної адміністрації. Тобто інновації важко приймаються нашими органами влади.

Заснування громадських колегій стало позитивним моментом реформування політики. Розпорядженням голови Волинської обласної державної адміністрації № 210 від 22 липня 2005 року на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2005 року № 356 “Про додаткові заходи щодо залучення громадян до участі в управлінні державними справами” створено громадську колегію при голові обласної державної адміністрації.

Але ефективність її діяльності низька і неструктурована. Для забезпечення публічності державної політики необхідний чіткий і структурований план діяльності Громадської колегії. Ця колегія має бути посередником між громадянами та органами державної влади. Члени громадських колегій можуть здійснювати тематичні публічні консультаційні обговорення з громадянами для зібрання запитів і пропозицій та їхнього узагальнення. Це дасть змогу налагодити постійний діалог з усіма соціальними групами. Графік тематичних публічних консультаційних обговорень визначається та ухвалюється Громадською колегією. За тематичні публічні консультаційні обговорення відповідають голова і заступники відповідних напрямів Громадської колегії.

Члени Громадської колегії можуть виступати у ролі громадських експертів при управліннях державної адміністрації, де вони є фахівцями. Це покращить ефективність прийнятих державних рішень, їхню експертну оцінку, колективну відповідальність за їхнє ухвалення, підвищить вплив громадськості на владу та контроль за формуванням та реалізацією державної політики.

Недостатньо розвинена у нашому регіоні така процедура, як “відкритий конкурс” серед дослідницьких організацій, фахівців, експертів на замовлення щодо дослідження громадської думки різних соціальних груп населення. Саме цього вимагає п. 32 Положення про публічні консультації. Ця норма відсутня у нашому регіоні. Знати незаангажовану об’єктивну думку про свою діяльність готові не всі представники нашої влади. Реальні та актуальні потреби громади влада повинна оперативно з’ясувати через експертні оцінки та соціологічні дослідження. Виконавці ж цих робіт повинні обиратися відкритими конкурсами.

Для забезпечення координації заходів, пов’язаних із проведенням консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики та вирішення проблем міста Луцька створено Громадську раду (розпорядження міського голови № 923 від 21.11.2006). Громадська рада міста Луцька працює над конкретнішими питаннями: впорядкування доріг, перейменування вулиць, багато з яких мають ще радянські назви, покращання роботи батьківських комітетів шкіл тощо. До представників Громадської ради звертаються громадяни міста Луцька з конкретними пропозиціями. Триває розроблення Статуту міста Луцька. Проведено Громадські слухання, спеціалізоване засідання Громадської ради. Це свідчить про елементи прозорості і публічності. Справжня дієвість Громадської ради як виразника громадськості міста під час прийняття рішень може бути при розробленому і однозначно трактованому механізмі її впливу. Позиція Громадської ради оголошується на сесіях Луцької міської ради, але, на жаль, рідко враховується, тобто береться “до відома”.

Процедура відміни рішення місцевої влади, яке, на думку населення, незаконне, вписана у статті 40 Конституції України, де встановлено, “що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов’язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк”.

На нашу думку, члени створених громадських рад ще тільки вчать бути конструктивно впливовими. Не просто обговорювати питання, що є квазідіяльністю або заговорювати, що є технологією “вирішення” проблеми, а пропонувати конкретні рішення і рекомендації та лобювати їх до позитивного завершення. Громадські місцеві ініціативи мають бути конкретними, аргументованими. Особа, що вносить свою пропозицію представникам органів влади, повинна бути хорошим оратором.

Ефективність діяльності громадських рад залежить від їхнього кадрового складу. На Волині він різноманітний, але найбільше представників з так званого “третього сектору”. Склад громадських рад відповідає їхній назві. Кількість Громадської колегії при главі облдержадміністрації – 27 членів, з них 25 – представників об’єднань громадян, Громадської ради при Луцькому міському голові – 28, з них 16 – громадські лідери. Інші – журналісти, підприємці, освітяни. У формуванні громадських рад є ще один

важливий момент. Всі вони складаються з осіб, яких туди запросили. Тобто вони можуть складатися з осіб, які зручні для голови місцевого органу влади.

Реформується міська молодіжна політика. Уперше в 2007 році запроваджено конкурс проектів громадських організацій міста на гранти від міської ради. Конкурс відбувається у три етапи: експертне оцінювання проектів; публічний захист проектів у присутності експертів і конкурсної комісії представниками громадських організацій; оцінювання і розподіл виділених коштів конкурсною комісією. Перший досвід має бути вдосконалений, оскільки необхідно усунути недоліки в його організації. По-перше, недостатньо продуманий механізм експертного оцінювання проектів, поданих громадськими організаціями. Оцінка експертів не завжди враховується конкурсною комісією, тому вона у такому разі виявляється зайвою. Склад конкурсної комісії був три рази змінений, оскільки багатом, а особливо деяким депутатам міської ради, хотілось мати там якнайбільше “своїх” представників. По-друге, публічний захист поданих проектів показав свою неефективність, оскільки займав багато часу, але ніяк не вплинув на рішення конкурсної комісії. Під час подальшого удосконалення роботи і урахування наявних недоліків конкурсу він має стати обов'язковою процедурою у відборі важливих проектів для громади міста. Бажаний механізм співпраці НУО і влади, коли через об'єктивну оцінку потреб громади місцева влада укладатиме угоду з місцевими НУО на виконання конкретної діяльності.

Результативним щодо впливу на владу може бути створення коаліцій громадських організацій, які близькі за своєю статутною діяльністю. У такому разі добрі результати може дати реалізація певних видів діяльності, у яких зацікавлена громада, через укладання суспільної угоди між коаліцією і владною структурою. У кожній області або місті є громадські організації, які мають потужний кадровий склад, досвід, матеріальну базу та авторитет.

Міністерство у справах молоді, сім'ї, жінок та пенсіонерів Федеративної республіки Німеччини застосовує таку схему. Через оцінку потреб країни визначається перелік актуальних проблем на певний календарний рік. Оголошується конкурс проектів з конкретної проблеми. Фахова, авторитетна і незалежна комісія визначає переможця. У разі якісного виконання пілотного проекту ця організація отримує 3–5-річне подальше фінансування з державного бюджету. Цей досвід варто запозичити і в Україні. А також внести норму оцінювання якості виконаного проекту за чітко виробленими критеріями. НУО, яка якісно виконала проект, могла б отримати подальше фінансування без конкурсу, а проекти, виконані неретельно, з поганою звітністю, не допускаються до конкурсу у майбутньому. Оцінка виконання проекту, фінансованого з держбюджету, є важливим елементом співпраці влади і громади. Ця норма в місцевих Положеннях про конкурс проектів не виписана.

Місцевій громаді важко впливати на владу у правовий спосіб, оскільки механізми цього впливу чітко не виписані. Наявні статuti та положення ускладнюють, а часом і унеможливають реалізацію права членів громади на громадські слухання, місцеві ініціативи та загальні збори. Положення про урахування рішень громадських слухань наявні в усіх нормативних актах місцевих рад, але вони не мають чітко виписаних часових термінів для реагування на них органів місцевого самоврядування або посадових осіб.

Політична реформа не може обмежитись внесенням змін лише щодо центральних органів влади України. Реформування потребує і місцевий рівень прийняття рішень. Для підвищення впливу громадськості на розроблення місцевої політики, на нашу думку, необхідно:

Прийняти або удосконалити нормативні документи, що стосуються публічних консультацій з громадою, а саме:

1. Статуту територіальної громади.
2. Положення “Про громадські слухання”.
3. Положення “Про місцеву ініціативу”.
4. Положення “Про загальні збори громадян”.
5. Порядок безпосередніх і опосередкованих публічних консультацій із громадськістю.
6. Положення про місцевий конкурс соціальних проектів неприбуткових організацій.

Громадським дорадчо-консультативним радам чітко структурувати свою діяльність для підвищення власної ефективності.

У разі неефективності вже наявних громадських рад і колегій при головах місцевих рад і адміністрацій створювати незалежні громадські ради, які будуть громадським лобі у вирішенні актуальних регіональних проблем.

1. Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, галузь прикладних досліджень. Зб. документів і матеріалів / Укл. О.І. Кілієвич, В.В. Тертичка. – К.: Центр досліджень адміністративної реформи НАДУ, 2004. – 401 с. 2. Длугопольський О. Моделі лобіювання інтересів: світовий досвід та українська специфіка // Журнал європейської економіки. – Т.5(№ 1). – Березень

2006. – С.30–57. 3. Політична реформа очима експертів: значення публічних консультацій. – К.: УОЦР, МЦПД, 2007. – С. 122–133. 4. Порадник для неурядових організацій. – Львів: СПОЛОМ, 1999. С.151. 5. Розпутенко І.В. Державне управління в умовах перманентної конфронтації // Державне та муніципальне управління в умовах політико-адміністративної реформи: Мат-ли наук.-практ. конф. / Відп. ред. В.Я. Малиновський. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2007. – 192 с. 6. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 750 с. 7. Ткачук А. Населення чи громада? Або як впливати на місцеву владу. – К.: Ін-т громад. сусп-ва, 2003. – 72 с. 8. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В.Ф. Солдатенко (керівник). – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 576 с. 9. Хомуленко Т.Б., Падафет Ю.Г., Скориніна О.В. Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу: Монографія. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2005.-272 с.

УДК 327(477)

О. Ярошко

Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України

**ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
КАТЕГОРІЙ “НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ”
ТА “ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ЦІЛІ”
(НА ПРИКЛАДІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ)**

© Ярошко О., 2008

Визначаються філософсько-методологічні засади дослідження ключових категорій зовнішньополітичного аналізу “національного інтересу” та “зовнішньополітичної цілі”. Теоретико-методологічні напрацювання у сфері дослідження “національного інтересу” та “зовнішньополітичної цілі” співвідносяться з українською зовнішньополітичною практикою.

Philosophical methodological bases of the research of key categories of Foreign Policy Analysis “national interest” and “foreign policy goal” are determined at the present article. Theoretical methodological achievements in the research domain of “national interest” and “foreign policy goal” are correlated with the Ukrainian Foreign Policy Activity.

В умовах глобальних трансформацій, появи нових чинників міжнародної безпеки, посилення соціально-економічного розшарування країн світу, переосмислення ролі та місця держави у сучасних міжнародних відносинах для розуміння сутності цих процесів виникає потреба в їхньому належному науковому аналізі, зокрема із застосуванням методів філософії як світоглядної теорії.

У нашому дослідженні спиратимемось на наукові розробки у таких дослідницьких напрямках:

1) теоретичний міжнародно-політичний – розроблення категорій “національного інтересу” та “зовнішньополітичної цілі” із застосуванням методів та підходів теорії міжнародних відносин [4; 8; 14; 16; 18; 20; 22–24; 28; 39–41];

2) дослідження зовнішньополітичних реалій України у контексті “національної ідеї”, “національного інтересу” та “національної безпеки” [1–3; 5–7; 9; 11; 13; 15; 17; 19; 25–26; 32–35; 38; 42; 45–47];

3) філософські дослідження категорій “інтересу” та “цілі” із застосуванням діалектичного підходу [21; 27; 31; 36; 43; 44].

З урахуванням досягнень наукової думки та авторських міркувань спробуємо інкорпорувати загальнофілософську методологію дослідження категорій “інтересу” та “цілі” у міжнародно-політичну науку у контексті дослідження “національного інтересу” та “зовнішньополітичної цілі”, посиляючись на вітчизняну зовнішньополітичну практику задля ілюстрації можливості застосування теоретичних розробок під час прийняття рішень зовнішньополітичного характеру.